

Tanulás és művelődés

Szerkesztette:

Juhász Erika – Chrappán Magdolna

Lektorálta:

Sári Mihály

Debreceni Egyetem

Debrecen, 2012.

ISBN 978-963-473-584-7

Kiadja:

Debreceni Egyetem TEK BTK

Neveléstudományok Intézete

ni.unideb.hu

KultúrÁsz Közhasznú Egyesület

www.kulturasz.hu

Technikai szerkesztő:

Pete Nikoletta – Pintér Magdolna

Nyomdai munkák: Kapitális Kft., Debrecen

Felelős vezető: Kapusi József

Megjelent B/5 formátumban

Acta Andragogiae et Culturae sorozat 24. száma

ISSN szám: 0209-9608.

***A kötet az
Emberi Erőforrások Minisztériuma
támogatásával jelent meg.***

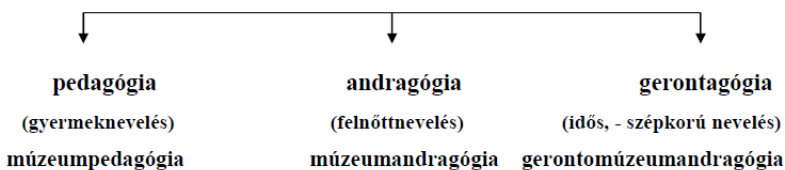
Dominek Dalma Lilla

KÖRNYEZETI NEVELÉS A MÚZEUMBAN

A múzeumok a továbbképzések és az átképzések mellett rendszeresen kapcsolódnak a formális – non-formális – informális oktatás és nevelés feladataihoz. A múzeumpedagógiai gyakorlatban vannak különböző módszerek, melyek segítségével a múzeumokban is lehet oktatni. Kiemelhető a feladatlapos feldolgozás, mely elterjedt a múzeumi berkekben. Ezek a feladatlapok a kiállítások tematikus gyermek vagy felnőtt vezetőinek is tekinthetők. Fontos, hogy a feladatlap elkészítésekor a múzeumpedagógus az életkor sajátosságait figyelembe vegye, és hogy olyan típusú feladatok váltsák egymást, melyek ébren tartják a látogatókat. A múzeumok szinte mindegyikben alkalmazzák a múzeumi szakemberek a szerepjátékot vagy más néven a szituációs játékot. A foglalkozáson részt vevők aktivitásán múlik a játék sikere. Olyan élményt nyújt egy ilyen típusú foglalkozás, ami a további ismeretszerzést motiválja. Az élményszerzés az egyik elsődleges megkülönböztető jegye a múzeumpedagógiai foglalkozásoknak, mert az élmény hatására feloldódik a társaság és átélhet más élőlény bőrében egy másfajta világot. Abban a pillanatban, hogy bármely korosztályú látogató felölt magára egy gepárdbőrt, átszellemül. Megpróbál az adott helyzetben gepárdként viselkedni, az állat hangját és viselkedését utánozni. A múzeumpedagógiai/múzeumandragógiai foglalkozások során irányítás segítségével adott kiállítás kapcsán tárgyak készítésére is sor kerülhet. A múzeumpedagógia az intézményeken kívüli ismeretszerzés, ismeretközvetítés sajátos, múzeumban megvalósuló formájával foglalkozó pedagógiai elmélet és gyakorlat. Közvetlen célja nem más, mint a múzeumi anyag sokoldalú és élményszerű megismertetése és ezáltal múzeumlátogatóvá nevelés. A múzeumpedagógia a neveléstudomány sajátos területe, mert egy intézményformához kötött, s közben más oktatási formákkal kerül kapcsolatba, ám elméleti vonatkozásai az adott múzeum gyűjtési köréhez illeszkednek. „A múzeumpedagógia foglalkozik a kiállított tárgyakon keresztül kifejtett nevelési-oktatási tevékenység formáival, hiszen ez a terület a pedagógiai eszközrendszer mozgósításával, kiscsoportos keretben, a múzeumi bázison, meghatározott témában végzett tevékenység.” (Foghtűy – Szepesházyiné 2006, 254). A

múzeumoknak figyelembe kell venniük, hogy a kiállításuk felhasználható legyen az oktató-nevelő munkában. Ahhoz, hogy a múzeumok hatékonyan tudják segíteni az iskolák oktató-nevelő munkáját, ismerniük kell az egyes iskolatípusok tantervét, mert csak így tudják megvalósítani az együttműködés feltételeit. Ki kell találnia a pedagógusnak, hogy a múzeumban egyéni, csoportos, frontális, differenciált munkaformát használ, vagy ezek ötvözetét. Környezeti nevelést oktathatna a pedagógus a múzeumban, hiszen a környezeti nevelés egyfajta környezeti kultúrára nevelés, mely magába foglalja a környezetre vonatkozó ismeretekről a környezetbarát életmódig tartó teljes skálát. A múzeumandragógia „... a múzeumok, a muzeális jellegű intézmények, civil közösségek, a kulturális örökség védelmével, őrzésével megbízott szervezetek felnőttképzési, felnőttoktatási, felnőttnevelési tevékenységének lehetőségeit, feltételeit vizsgálja, valamint azokat a törvényszerűségeket igyekszik feltárni, amelyek intézményes vagy intézményen kívüli múzeumi keretek között hatékonyabbá tehetik a felnőtt egyének, a felnőtt közösségek számára „az élet teljes körére kiterjedő” tanulási, öntanulási, képzési, önképzési, személyiségfejlesztési eredményeit.” (Kurta 2007, 84). A múzeumpedagógiát és a múzeumandragógiát elválaszthatjuk egymástól. Az általános embernevelés (antropagógia) három részre osztható. Egyik része a pedagógia, amely a gyermekneveléssel foglalkozik, ide soroljuk a múzeumpedagógiát. Második része az andragógia, azaz a felnőttnevelés, ide tartozik a múzeumandragógia. A harmadik része pedig a gerontagógia, azaz az idős, szépkorú nevelés, ide sorolandó a gerontomúzeumandragógia (1. ábra).

1. ábra: Antropagógia azaz általános embernevelés

*Forrás: www.mlalapidvany.hu/csatolt/1752/Korenchy%20cikk%20III.doc
(letöltés dátuma: 2012-03-07).*

A magyarországi kutatás a természettudományi múzeumokat vizsgálta meg, melynek célja az volt, hogy feltárja, az adott intézmények múzeumi nevelésében miként jelenik meg a környezeti nevelés.

A kutatás alapját két magyarországi természettudományi múzeum alkotta. Magyarországon összesen huszonnyolc természettudományi múzeum található, melyek többsége csak osztály szinten működik. Ez azt jelenti, hogy egy adott múzeum alatt különböző típusú múzeumi osztályok működnek. A huszonnyolc múzeumból összesen két önálló természettudományi múzeum működik Magyarországon. A kutatás mintáját a magyarországi természettudományi múzeumok közül azok a kulturális intézmények adják, amelyek önálló természettudományi múzeumként működnek. Hazánkban összesen két ilyen típusú múzeum van, a budapesti Magyar Természettudományi Múzeum és a zirci Bakonyi Természettudományi Múzeum.

A kutatás alapján elmondható, hogy a múzeumi és a környezeti nevelés a Magyar Természettudományi Múzeumban megjelenik. A múzeumban található egy különös terem, melyben megtalálható sok minden, ami a környezeti neveléshez szükséges, ez az úgynevezett Természetbúvár-terem. A múzeumpedagógus ebben a teremben van igazán otthon, meghatározó szerepet kap. A tárgyak mind valódiak és kézbevehetők, amelyek nagy élményt biztosítanak a látogatóknak. Elekes Éva a Magyar Természettudományi Múzeum múzeumpedagógusa, aki a Természetbúvár-teremben dolgozik minden tudását átadja a hozzá betérőknek. Egy foglalkozás 50 percig tart. Minden foglalkozás tartalmaz egy bevezetőt, egy egyéni felfedezés lehetőségét majd a látottak megbeszélését. Egy ilyen foglalkozás teljes elmélyülést biztosít minden korosztály számára. A teremben az állatoktól az ásványokon át, a növényekig minden megtalálható, így mindenki megtalálja a maga számára leginkább érdekeset. A gyermekek nagy érdeklődéssel húzzák magukra az állatok bőrét, például egy kenguru bőrét, vagy egy gepárdét, majd utánozzák az állatnak a mozgását, hangját. A saját élmény mindig jobban rögzül! A gyermeknek saját tapasztalással kell meggyőződnie egy-egy dolog jelentőségéről – gondolja Dewey. (Németh – Ehrenhard 1999). A felnőttek inkább vizsgálják az üvegbe zárt növények illatát, hogy ki tudják-e találni az illatból, hogy mit is szagolnak, vagy olvassák a tudományos szakkönyveket, vagy éppen mikroszkópon vizsgálják a fogakat. A játék mindig valami

képességet, készséget fejt ki a látogatóban. Például, ha az érzékelést szeretné fejleszteni a múzeumpedagógus, akkor a „Szimatszonda” vagy a „Láss a kezdeddel” nevű játékot játsszatja, ha a logikus gondolkodást szeretné fejleszteni, akkor például a „Fatörzskirakót”. Ezen kívül a játék másik szerepe az, hogy a múzeumpedagógus irányított foglalkozáson rá vezetheti a látogatót egy-egy aktuális környezetvédelmi problémára, hogy elérjék azt, hogy a múzeumba betért emberek a hétköznapijokban valamit másképp csináljanak. A múzeumoknak figyelembe kell venniük, hogy a kiállításuk felhasználható legyen és az ott átéltek a látogatók hétköznapi életük részévé is válják. A Magyar Természettudományi Múzeumban a természet ábrázolása megfelelő, hiszen nemcsak a kiállítóterek kinézete az mely a természetet visszatükrözi, hanem maguk a kiállításokon is úgy érzi magát az ember, mintha a természetben lenne és nem egy múzeumban. Ami nagyon megfoghatja a látogatót, hogy nem csak a szemének kedvez a múzeum a természeti értékek bemutatásával, hanem a fülnek is kellemes meglepetést kölcsönöz. Például az egyik kiállítóterükben madárcsicsergést is hallhat a múzeumba betérő. A megfigyelés szempontja volt az, hogy környezetvédelmi vagy természetvédelmi szempont megjelenik-e a gyűjteményekben. Környezetvédelmi elenyésző mértékkel van jelen egyöntetűen, a természetvédelmi szempontok dominálnak a múzeumi gyűjteményekben. A kutatási eredményeket közzéteszik a múzeumi szakemberek kutatói nagyobb eseményeken az érdeklődő látogatók számára. Ezeken az eseményeken a résztvevők kérdezhetnek, mely kérdésekre a kutatók a legnagyobb szakértelemmel válaszolnak. Ilyen esemény volt például a Múzeumok Őszi Fesztiválja.

A környezeti nevelési célja a múzeumnak inkább természetvédelmi cél, de alkalmanként megjelenik a környezetvédelem is.

A Bakonyi Természettudományi Múzeum két épülettel rendelkezik, az 1. szám a Zirci Apátság épülete, ahol a kiállítások láthatók, míg a 3-5. szám alatti épületben tartják a rendezvényeket.

A Magyar Természettudományi Múzeummal szemben, Zircen nincsen külön terem egy kézbevehető kiállításnak, azonban érdeklődését esetén a rendezvények épületében berendez a múzeumi szakembergárda egy erre a célra rendelkezésre bocsátott kézbevehető kiállítást. Amit kiemelt a múzeum vezetője Kasper Ágota, hogy rendelkezik a múzeum kézbevehető tárgyakkal. A tárlatvezetés kiemelendő, egy összetett, egymásra épülő, jól felépített rendszerben

folyik és teljesen szabad, kötetlen beszélgetés formájában zajlik a felnőttek körében. A kérdéseket azonnal fel lehet tenni, melyekre a tárlatvezető azonnal választ ad. A gyermeknél meseszerűen elmondva tartják ezen vezetéseket és ők is feltehetik a kérdéseiket azonnal a vezetőnek. A foglalkozások alatt a felnőttek a Bakony táján található élőlényekkel ismerkednek, a fatörzsektől az állatokig. A gyermekek kedvenc terme a Jégkorszaki óriások című kiállítótér, ahol találkozhatnak többek közt Mázsával és Tonnával a két mamut csontvázsal. A mamutok csodálása közben hallgatják a gyermekek az erdő hangjait technikával megoldva, így oda tudják képzelni magukat a szabadba. A Bakonyi Természettudományi Múzeumban a természet ábrázolása nagyszerűen megoldott, és ami lebilincselő, ahogyan a látogató elé tárja a Bakony kincseit. Megismerkedhetünk a múlttal és a jelennel is az állandó kiállítások keretein belül. Környezetvédelmi szempont a gyűjtemények körében nem fedezhető fel, egyöntetűen a természetvédelem dominál a múzeumi térben. A kutatók által felfedezett eredményekről a múzeumban szervezett rendezvények alatt lehet kérdezni. Ilyen esemény, mint fentebb is olvashattuk a Múzeumok Őszi Fesztiválja. A környezeti nevelési cél a gyűjteményekhez kötődően a természetvédelem előtérbe helyezése. Környezetvédelemre nevelés a múzeumi foglalkozások keretében kerül sor.

A Magyar Természettudományi Múzeumban és a Bakonyi Természettudományi Múzeumban is a gyűjteményekhez kötődő foglalkozások vizsgálata alapján elmondható, hogy a gyűjteményekhez kötődő múzeumpedagógiai foglalkozások tartalmazznak környezetvédelmi elemeket. Ez azt jelenti, hogy a múzeumpedagógus akár a környezetvédelem szennyezésének témáját kapcsolja össze az autók kipufogógázával, mert robbanásszerűen megnőtt a gépjárművek használata az elmúlt évek alatt és ennek hatására kipusztulnak bizonyos fajú élőlények. A tárlatvezetések mindkét múzeumban tagoltak, melyek alatt a szerző az érti, hogy a tárlatvezetések során a vezető minden kiállítótérben megállva beavatja a látogatókat a kiállítás részleteibe. Azonban a témák is tagoltak, melyeket egymásba fűzve, mint egy történetet mesél el a vezető a látogatóknak a kiállítási terek vezetése kapcsán. Az egyes modulok tartalmukban és terjedelmükben is arányosak a múzeumokban, és ami ezeknél is fontosabb, hogy mindkét múzeumban a múzeumpedagógiai/múzeumdrágógiai foglalkozásokon elhangzott új információk magyarázata megfelelő és

alátámasztott. A múzeumpedagógus, mind a két múzeumban az életkori sajátosságoknak megfelelően tárta fel az új információkat és a megfelelő példák segítettek abban, hogy a látogatók megértsék a felvetett témát.

A vizsgálat alapján elmondható, hogy mind a két múzeumban a természetvédelmi oktatás dominál a környezetvédelmivel szemben.

Felhasznált irodalom

Foghtúy Krisztina – Szepesházyiné Kurimay Ágnes (szerk.) (2006):
Múzeumpedagógiai Tanulmányok II. Gondolat Kiadó, Budapest.

Kurta Mihály (2007): Múzeumandragógia – Paradigmaváltás a múzeumi kultúráközvetítésben. In: Pató Mária (szerk.): Nyitott kapukkal. Múzeumok ma-holnap. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza-Szolnok, pp. 84-95.

Németh András – Ehrenhard Skiera (1999): Reformpedagógia és az iskola reformja, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.

www.mlalapitvany.hu/csatolt/1752/Korenychy%20cikk%20III.doc
oc (letöltés dátuma: 2012-03-07)